

VÍDEŇSKÁ JEDNÁNÍ PO 9. ETAPĚ

Charakteristickým rysem současné mezinárodní situace je důsledná realizace mírové politiky socialistických států v čele se Sovětským svazem, vytyčená na XXIV. a znovu potvrzená a rozvinutá na XXV. sjezdu KSSS.

Tato realizace má v poslední době stále výraznější vojenské aspekty. Ty jsou v podstatě plněním zásady, kterou vyslovil generální tajemník KSSS soudruh Brežněv, že uvolnění v politické oblasti má být následováno uvolněním ve vojenské oblasti.

Jednání o vojenském uvolnění probíhá v současné době v několika úrovních. Na úrovni dvoustranné je to jednání o omezení strategických zbraní mezi SSSR a USA, které má stěžejní význam a je jakýmsi barometrem vůle vedoucí mocnosti kapitalistického světa k dosažení konkrétních výsledků.

Na celosvětové reprezentativní úrovni probíhá jednání ženevského Výboru pro odzbrojení, na němž se 31 delegací ze všech světadílů kromě Austrálie pokouší o nalezení přijatelného řešení různých otázek odzbrojení.

Pro ČSSR jsou nejzajímavější vídeňská jednání o snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě, protože se týkají našeho zájmového prostoru a konají se za naší bezprostřední aktivní účasti. 21. července 1976 skončila jejich 9. etapa.

Nepodléháme iluzím o tom, že by západní státy měly nezištné úmysly ve směru výrazného snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě.

Své skutečné úmysly projevují tyto státy již tím, že úporně trvají na názvu těchto jednání, které má podle nich obsahovat slovo „vyvážené“ v souvislosti s pojmem „snížení“. Již tímto daly najevo, že jim jde o snížení nikoli rovnoměrně u všech přímých účastníků, nýbrž o takové, které by mělo být nepoměrně větší na straně států Varšavské smlouvy.

Přitom ani západní státy nebyly otevřeně proti zásadě vytyčené v počátečních fázích jednání v roce 1973, která požadovala, aby nedošlo k ohrožení bezpečnosti žádného z účastníků ani ke změně současného poměru sil. V rozporu s tím však státy NATO po celou dobu jednání požadovaly takové řešení, které by bylo ve svých důsledcích pro státy socialistického společenství škodlivé, a proto nepřijatelné.

Tímto postupem byl poznamenán jak návrh států NATO předložený na konci 7. etapy, tak i průběh 8. a 9. etapy tohoto diplomatického maratónu, jehož konce nemůžeme zatím dohlédnout.

Na druhé straně se všakjevily některé prvky, které signalizují snahu obou

hlavních uskupení po sblížení dosud příkře rozdílných stanovisek.

Vídeňská jednání jsou multilaterálního charakteru. Každý stát jedná a vystupuje za sebe. Vzhledem k vysoké integrovanosti vojenských organizací jak NATO, tak i Varšavské smlouvy je zřejmé, že stanoviska jednotlivých států jsou koordinována v rámci systému, do něhož patří.

To se jasně projevilo i při předkládání jednotlivých návrhů, které vždy představovaly koaliční názor.

Při skončení 9. etapy jednání jsou tedy na stole dva návrhy:

— návrh států NATO ze 16. prosince 1975 a

— návrh SSSR, předložený i jménem ČSSR, PLR a NDR, z 19. února 1976.

Návrh států NATO vychází z asymetrické dvoufáze koncepce snížení a tzv. společného stropu a v jednotlivých ukazatelích předpokládá

— na straně států Varšavské smlouvy snížit stav pozemních vojsk prakticky o jednu tankovou armádu — 68 000 mužů a 1700 tanků, u států NATO snížit stav o 29 000 mužů s odpovídajícím množstvím bojové techniky;

— na straně USA snížit na středoevropském válčišti počty prostředků jaderného napadení o 1000 jaderných hlavic, 54 letounů — nosičů typu F-4 PHANTOM a 36 odpalovacích zařízení řízených střel PERSHING 1A; obdobný počet snížit i na straně států Varšavské smlouvy;

— ze strany všech západních účastníků zahrnout do tzv. „společného stropu“ i osoby vojenského letectva a zvýšit jej na 900 000 osob z každé strany („globální společný strop“); zachovat však dosavadní výši 700 000 osob z každé strany pro počty pozemního vojska.

Nová modifikace západního postoje nevychází tudíž za rámec dosavadních názorů na snížení a její obsah není proto v této podobě přijatelný pro socialistické státy.

Dosažení pokroku při vypracování společné definice, která rozděluje ozbrojené síly na pozemní vojsko a vojenské letectvo, naráží i nadále na odpor států NATO přiznat jako určující kritérium dělení vojsk podle jejich předurčení a použití v případě ozbrojeného střetnutí, shodné pro obě strany. Tento přístup socialistických států je v příkrém rozporu se západním pojetím, podle něhož měla být dělícím kritériem v podstatě barva vojenského stejnokroje.

Pokud jde o navrhované snížení jaderných zbraní, je hodnota západního ná-

vrhu ještě nižší. Počet jaderných hlavic je i tak určen ke stažení pro svou zastaralost a proto, že v důsledku nezadržitelného technického pokroku se zvyšuje účinnost nově vyráběných jaderných hlavic.

Pokud jde o společný strop, západní státy dosud věcně nezdůvodnily požadovaný kvantitativní ukazatel a ani se nesnaží vysvětlit, jaká věcná hlediska je k němu vedla. Jediným jejich argumentem zůstává neustálé poukazování na domnělou početní převahu ozbrojených sil Varšavské smlouvy.

SSSR předložil návrh i jménem ostatních socialistických států — přímých účastníků jednání s cílem dát jednáním nový impuls, posunout je v konstruktivním směru a dále prohloubit iniciativu socialistických zemí.

Návrh předpokládá snížit v první etapě pouze ozbrojené síly USA a SSSR v tomto rozsahu:

— početní stavy osob o 2–3 % z celkových počtů ozbrojených sil států Varšavské smlouvy a NATO, rozmístěných v oblasti snížení;

— bojovou techniku (tanky, letouny, operačně taktické řízené střely a odpalovací zařízení protiletadlových řízených střel) o stejný počet na obou stranách;

— jaderné hlavice k výše uvedeným prostředkům v odpovídajícím počtu na obou stranách;

— o přiměřený počet štábů a zabezpečovacích jednotek.

Tento návrh dále předpokládá, že všechny ostatní státy — přímí účastníci jednání, jejichž vojska jsou ve střední Evropě, převezmou přesně stanovený závazek na zmrazení současné úrovně početních stavů svých ozbrojených sil a jejich snížení v průběhu druhé etapy, tj. v letech 1977 až 1978, popřípadě i později tak, aby konečným výsledkem bylo snížení ozbrojených sil všech přímých účastníků o stejné procento.

Ke snížení by mělo dojít po celých organických jednotkách, útvech a svazcích spolu s odpovídající výbroží a bojovou technikou a nikoli po jednotlivcích z různých útvarů a jednotek.

Návrh předpokládá odsunout snižování sovětská a americká vojska na vlastní území a tam je rozpustit.

Návrh Sovětského svazu tedy plně respektuje princip zachování stejné bezpečnosti pro všechny zúčastněné státy a ne-

vede ke změně poměru sil na středo-evropském válečném území. Vychází v podstatě z hlavních zásad původního návrhu Dohody o snížení vojsk a výzbroje čtyř so-

cialistických států z listopadu 1973, dále jej rozvádí a konkretizuje. Je tedy vhodnou základnou pro další konkrétní jednání.

Při zkoumání obou předložených návrhů vidíme, že přes některé zásadní rozdíly v přístupu a obsahu vykazují i některé kompromisní prvky.

V návrhu socialistických států je to okolnost, že přes počáteční odpor přistoupily na požadavek snížení nejen početních stavů vojsk, ale i jaderných prostředků a vojenské techniky se širším sortimentem zbraňových systémů.

V návrhu socialistických států vidíme kompromisní prvek v tom, že proti původnímu požadavku současného snižování ozbrojených sil a výzbroje všech přímých účastníků jednání se spokojuje se snižováním ozbrojených sil vedoucích velmocí v první etapě a předpokládá snižování u ostatních přímých účastníků až v druhé etapě.

Kompromisní prvky však nemohou zastítní zásadní nesouhlas, který vyplývá z přehnaných nerovnoměrných požadavků západních států. Ve svých důsledcích by znamenaly ohrožení bezpečnosti jak jednotlivých socialistických států, tak i celého socialistického společenství.

Dosavadní průběh jednání ukázal, že se nepodařilo překlenout zásadní rozdíly. V obou posledních etapách to byly prakticky monologové, v nichž jednotlivé strany obhajovaly své návrhy. Představitelé států NATO zpravidla odmítali návrhy socialistických států, aniž by veřejně přikročili k jejich věcnému serióznímu rozboru.

Kromě toho se ukázalo, že bude nutné vyřešit ještě řadu detailnějších problémů.

Ukázalo se totiž, že není jasná otázka, které druhy vojsk a jak pojmout do výchozích počtů. V některých armádách jsou např. výsadkové jednotky organizačně součástí letectva, v jiných pozemního vojska. Podobný problém je u některých raketových jednotek, které jsou ve svazku letectva, zatím co jiné ve svazku pozemních vojsk. Problémem zůstává i otázka vojsk protivzdušné obrany, která jsou u nás druhem ozbrojených sil, v některých armádách NATO však jsou jednotlivé druhy zbraní ve svazku jiných druhů ozbrojených sil, jako např. letectva nebo pozemního vojska.

I samotné výchozí celkové počty jsou problematické. Vyplývá to z okolnosti, že v socialistických státech jsou vojenskými

jednotkami s komбатантním statusem i takové jednotky, které střeží určité důležité objekty, zabývající se hospodářskododavatelskými úkoly, výstavbou a údržbou silnic, železnic i jiných objektů. Tyto a obdobné úkoly plní ve prospěch ozbrojených sil NATO i ostatních západních států civilní organizace.

Je proto v duchu principu rovné bezpečnosti každého účastnického státu samozřejmě, že pouhé kritérium uniformy by uvedlo socialistické státy do nevýhodného postavení. S oprávněným požadavkem socialistických států odečíst z celkového počtu pro snížení vojenské osoby, které vykonávají pomocnou, nebojovou činnost, západní státy nesouhlasí.

V průběhu 9. etapy v červnu 1976 předložily socialistické státy početní údaje o celkovém stavu svých ozbrojených sil ve střední Evropě k 1. lednu 1976 a zvlášť uvedly i početní stav pozemních vojsk.

V těchto počtech jsou všechny vojenské osoby s výjimkou občanských pracovníků ozbrojených sil, pohraničních vojsk a ozbrojených složek jiných ministerstev. Předložení těchto počtů vycházelo z návrhu definice ozbrojených sil, který umožňuje srovnávat a současně ze snížení vyloučit ty odbornosti vojáků armád Varšavské smlouvy, kteří plní stejné nebo srovnatelné funkce jako občanskí pracovníci v ozbrojených silách Severoatlantického paktu.

Státy Varšavské smlouvy i nadále zastávají názor, že základním předpokladem vypracování všestranně uspokojivé dohody je dosažení souhlasu o tom, které státy v jakém rozsahu a v jakých časových lůtách přistoupí ke snížení svých vojsk.

Přesto však mělo předložení číselných údajů napomoci k tomu, aby státy NATO přistupovaly k jednání realistickým a konstruktivním způsobem. Tento akt znovu potvrdil zainteresovanost socialistických států na věcném projednávání všech otázek a jejich rozhodnutí vypracovat první dohodu o snížení vojsk a výzbroje v nejbližší budoucnosti.

Dosavadní průběh jednání nadevší pochybnost ukázal, že státy NATO nadále prosazují požadavek, aby hlavním cílem jednání bylo vytvoření parity nebo aspoň

přibližné parity v početních stavech pozemních vojsk a tanků na obou stranách formou tzv. společného stropu. Západní představitelé se snažili zveličovat vojenský význam svého návrhu z prosince 1975, který by přý ve svém souhrnu kompenzoval požadavek téměř trojnásobného snížení pozemních vojsk a tanků ozbrojených sil Varšavské smlouvy.

Představitelé států NATO v průběhu jednání dále tvrdili, že jejich návrh údajně vyrovnává i disproporce v jinýchruzích vojsk a současně i domnělé geografické výhody SSSR vůči oblasti snížení. Tento přístup k tzv. disproporcím i v jiných konvenčních zbraňových systémech měl snížit význam červnového návrhu socialistických států a zachovat si možnost prosazování jednostranné koncepce asymetrického snižování pozemních vojsk.

Přesto, že státy NATO v předcházejícím období neustále zdůrazňovaly potřebu konfrontovat početní údaje o ozbrojených silách jako podmínku dalšího úspěšného jednání, do konce 9. etapy takové údaje nepředložily.

Vývoj jednání znovu potvrdil, že hlavní překážkou dosažení dohody je odmítavý postoj států NATO převzít odpoví-

dající závazky a přistoupit ke stanovení lhůt procesu snižování. Tvrdší políže těchto států, která směřuje k získání jednostranných vojenských výhod ve svůj prospěch, vylučovala možnost překlenout dosavadní rozpory a dospět k vypracování kompromisních řešení.

Přesto však poslední etapa vídeňských jednání byla jednoznačně ve znamení iniciativy a převahy socialistických států, které ovlivnily její průběh i obsah. Předložení početních údajů o stavech ozbrojených sil těchto států ve střední Evropě má pro další průběh jednání značný význam, neboť dokazuje, že poměr vojenských sil v tomto prostoru je ve svém souhrnu charakterizován poměrnou vyrovnaností a vyvrací tak jeden z hlavních argumentů západní koncepce, jímž je teorie disproporcí ve vojenské oblasti.

Státy NATO svým odmítavým přístupem k návrhům socialistických států a prosazováním svých nereálných a jednostranných požadavků neposkytly možnost sblížení výchozích stanovisek. Přidržovaly se taktiky zpomalovat a komplikovat průběh jednání, která v dané etapě vyhovuje současné vnitřní a zahraničně politické orientaci řady hlavních západních států.

☆

Pokud jde o možné perspektivy vídeňských jednání, je nutné mít na paměti, že v řadě nejvlivnějších států NATO dochází v tomto roce k důležitým politickým událostem, které přes svůj vnitřní charakter nezůstanou patrně bez vlivu i na jejich zahraniční politiku.

Patří sem především presidentské volby v USA a parlamentní volby v NSR. Tyto akce odvádějí pozornost politických stran od otázek zahraniční politiky a nepřispívají k akceschopnosti současných vlád. Svůj vliv má zřejmě i řada otázek, spojených s vnitropolitickým vřením v Itálii a s rozpory na jihovýchodním křídle paktu NATO.

Vzhledem k tomu můžeme stěží očekávat výraznější snahu států NATO k dosažení pokroku v jednání o snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě. Zatím je pravděpodobnější další setrvání na taktice zdržování a komplikací, která nemůže vést k uzavření případné dohody. Konkrétní dohoda v roce 1976 tedy není pravděpodobná.

Z politických důvodů, v neposlední řa-

dě i s ohledem na veřejné mínění ve vlastních státech, si však západ nemůže dovolit zaujmout k jednání zásadně odmítavé stanovisko.

Tak se stávají vídeňská jednání fórem, na němž socialistické státy dokazují Evropě i světu, kdo je iniciátorem a hlavním realizátorem mírové politiky a nositelem úsilí o doplnění politického uvolnění vojenským uvolněním. V tom je jejich hlavní politický smysl.

Z odborně vojenského hlediska je zřejmé, že socialistické státy nikdy nedopustí, aby případná budoucí opatření v oblasti snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě šla na úkor bojové pohotovosti a připravenosti armád států Varšavské smlouvy k zabezpečení obrany jednotlivých členských států i socialistického společenství jako celku.

Jakékoli závazky nemohou jít na úkor ohrožení bezpečnosti a životních zájmů kterékoli ze stran. S tímto vědomím, jakož i s vědomím politické převahy, jdou socialistické státy s rozumným sebevědomím vstříc další etapě vídeňských jednání.